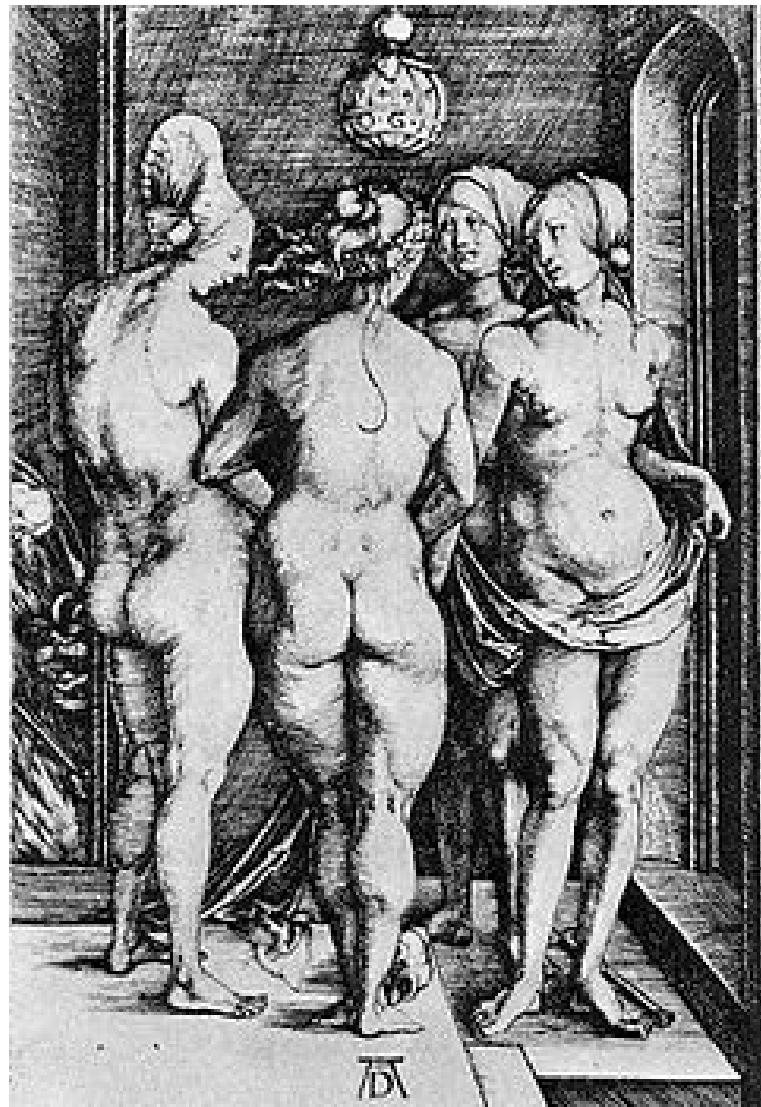

Soepefjeste – 16 oktober 2010
Heksensoep
Vrijzinnig Centrum De Geus
Leopold III plein 71
8530 Harelbeke - 056/72.81.82

Verklaringen voor geloof in magie en hekserij

Albrecht Dürer, De vier Heksen (1497).

Hans Baldung Grien, De Heksen (1510).

Geloof in magie is een bijna universeel verschijnsel. Dat in de westerse beschaving een rationalistisch wereldbeeld ontstond en op termijn andere visies verdrong, is een unieke ontwikkeling in de menselijke geschiedenis. Te vaak wordt deze ontwikkeling als onvermijdelijk voorgesteld.

In primitieve samenlevingen voelde de mens zich slechts veilig in zijn eigen woonplaats, te midden van verwanten en bekenden. De rondom liggende, onontgonnen natuur, werd als vijandig beschouwd, vol van gevaren. Aan de andere kant verschaftte de natuur de mens voedsel en geneeskrachtige planten en kruiden.

Men geloofde algemeen dat de natuur bevolkt werd door duistere en lichte wezens; levenloze dingen en dieren hadden een ziel en konden door geesten bewoond worden. Het geloof in geesten, demonen, spookdieren en tovenaars komt, vaak met grote overeenkomsten, over de hele wereld voor.

Vroeger werden deze overeenkomsten toegeschreven aan onderlinge beïnvloeding. Tegenwoordig neemt men aan dat dit universele geloof voortvloeit uit een diep gewortelde angst van de mens voor het duister en de ongetemde natuur.

Binnen het volksgeloof worden aan heksen meerdere gaven toegeschreven:

- geneeskundige krachten;
- voorspellingen te kunnen doen;
- magische krachten te hebben (positieve krachten = witte magie en negatieve krachten = zwarte magie);
- de mogelijkheid om zich in een dier of een ander levend wezen te veranderen;
- de mogelijkheid om zich snel te verplaatsen.

Geloof in hekserij verklaren sommige onderzoekers deels uit verschillen in welstand en levensgeluk tussen individuen en groepen. In een traditionele economie ontbreekt het concept 'economische groei'. Als sommigen dus succesvoller zijn dan anderen wordt dit verklaard door het gebruik van magie: de melk en het graan zijn 'gestolen'. Het zijn dan ook vaak rampen zoals misoogsten die het geloof in kwaadaardige magie aanwakkeren. In grote delen van Afrika geloven ook heden ten dage velen in een oorzakelijk verband tussen hekserij en economisch succes.

In de geschriften van de antieken, de Grieken en Romeinen, komen allerlei woorden voor om magiërs, geestenbezweerders etc. aan te duiden. Om deze woorden te vertalen met 'heks' is onnauwkeurig. Het christendom

verscheen in een wereld waarin geloof in magie en geesten (*daimones*) algemeen was. Deze *daimones* waren semi-goddelijke wezens, bemiddelaars tussen de wereld van de goden en die van de mensen.

Ook Jezus bedreef 'magie': hij genas zieken en dreef boze geesten uit. De apostelen zetten zijn werk voort. De Kerk introduceerde rituelen en ceremoniën, zoals de sacramenten en de eucharistie, die niet wezenlijk verschilden van magische riten. Niet-christenen beschouwden de 'wonderen' als magie. De Kerk hield dus het bestaande geloof in magie in stand; de opstanding van Christus was immers het fundament van de christelijke heilsleer. Tegelijkertijd werden niet-christelijke magiërs zoals Simon Magus en Apollonius van Tyana bestreden.

Het hedendaagse beeld van heksen en hekserij is in hoge mate het product van de Late Middeleeuwen en de Vroegmoderne Tijd. De 'vroegmoderne heks' was een verbond aangegaan met duivelse machten. De heksen gingen vliegend naar nachtelijke bijeenkomsten, de heksensabbat. Tijdens deze 'sabbat' eerden zij hun meester, bespotten zij religieuze ceremonieën en gingen zich aan allerlei perverse vormen van geslachtsverkeer te buiten. Ook vertelde iedere heks welke boze daden hij of zij verricht had. Alvorens naar huis terug te keren ontvingen de heksen poeders om nieuwe misdaden te begaan.

In de westerse cultuur zijn twee beelden van een heks dominant gebleven: enerzijds dat van de lelijke, oude toverkol, anderzijds dat van de mooie, jonge en verleidelijke heks. Onder kunstenaars bleef de naakte of schaarsgeklede jonge heks een populair thema.

*Aan het eind van een heksen-
proces, tijdens welk de
beklaagde door foltering
gewenste bekentenissen
afgedwongen konden
worden, wachtte meestal
de dood op de brandstapel.
Deze prent uit een handschrift
toont een heksenverbranding
in het Zwitserse Baden op
5 juni 1574.*

Heksen golden als weermaaksters, zoals bijvoorbeeld deze jonge en verleidelijke 'weersheksen' van Hans Baldung Grien (1523).

Vanaf de late Middeleeuwen werden de geneeskundige vrouwen, die ook als vroedvrouwen fungeerden, door vertegenwoordigers van staat en kerk steeds sterker met zwarte magie en duivelsboelschap in verband gebracht. Ze werden *malificae* ('kwaade tovenaressen') genoemd. Het eigenlijke begin van de omstreeks 300 jaar durende heksenvervolging wordt gemarkeerd door de publicatie van de *Heksenhamer* (*Malleus maleficarum*) in 1487. De samenstellers, de dominicanenmonniken en inquisiteurs Heinrich Kramer en Jacob Sprenger, beschrijven daarin de door heksen gepraktiseerde toverkunst: ze sluiten een pact met de duivel; ze hebben geslachtsgemeenschap met hem en andere demonen; ze veroorzaken onweer en ziekten, impotentie en onvruchtbaarheid bij mens en vee. De twee opstellers schrijven ook dat heksen met de dood bestraft moeten worden en hoe er bij aanklacht, proces, marteling en terechtstelling te werk gegaan moet worden.

Het gevolg was dat in de loop der tijd veel vrouwen en de hun ter beschikking staande kennis tot op grote hoogte uitgeschakeld werden; en dat vooral vanwege economische en machtspolitieke belangen.

Niet alleen genezeressen en bakkers werden vervolgd, maar ook vrouwen die door hun verleidelijke schoonheid (zoals in de Oudheid reeds Medea en Circe) als gevaarlijk werden beschouwd. Van een als heks op de brandstapel terechtgekomen slachtoffer werd in de akten zelfs gezegd dat ze de schoonste maagd van de stad was geweest.

Heksensoep

Selder werd gebruikt als geneeskrachtige plant
lustwekkend
tegen keelpijn
tegen slangenbeten
om flauwgevallen personen terug op te wekken

Selder gebruikt door de heksen:
verdrijven van boze geesten

Knoflook werd gebruikt als geneeskrachtige plant
verlagen van bloeddruk
preventief tegen arteriosclerose
het sap tegen schimmelziekten van de huid
bij spijsverteringsklachten

Knoflook gebruikt door de heksen
tegen afgunstige geesten en boze blikken
knoflooktenen in de mond van de gestorvene verhinderen dat de
dode als vampier verder leeft

Peterselie werd gebruikt als geneeskrachtige plant
aandoeningen van de urinewegen en bij blaasklachten
stimuleren van de spijsvertering
bij leveraandoeningen (bloeiende plant)

Peterselie gebruikt door de heksen
om de liefdeskracht te bevorderen
om de gevolgen van de liefde te verhinderen
in heksenzalven
bij zwarte magie
om geesten af te weren

Aardpeer werd gebruikt als geneeskrachtige plant
deze wortels bevatten fructanen, biotine, calcium, ijzer, natrium
en inuline, die niet alleen mensen met diabetes mellitus ten
goede komt, ook is bekend dat de wortels geen nitraten opslaan

Aardpeer gebruikt door de heksen
ter verdrijving van de duivel en zijn gevolg
ter verdrijving van boze geesten

HEKSEN- EN DUIVELSPLANTEN

*En wel – men spreekt van een
bosvrouw,
Ergens – achter de heikanten,
Een heidin; voor vreemde dingen
Heeft zij zonderlinge klanten.*

*Vertrouwd met alle raadselen
Aller gewassen en kruiden,
Bereidt zij heilzame dranken
en haar naam – die zou heks luiden.*

FRIEDRICH WILHELM WEBER
(1813-1894), DREIZEHNLINDEN

Liefdestoverplanten

*Doch terwijl hij en zijn krachten
Zich in gereedheid brachten,
Brouwde vrouwe Isot
intussen in een kleine glazen pot
Een drank der min,
Die ze met wijze zin,
Met fijne kennis bedacht
En toen met toverkunst volbracht:
Van zij die ervan dronken,
Moesten gedachten en
hart gaan vonken,
Opdat zij,
ook wanneer ze niet wilden,
Nimmer nog hun verlangen stilden,
Eén voortaan in geluk en nood,
Eén in leven en dood.*

GOTTFRIED VON STRASSBURG, TRISTAN
EN ISOLDE (CA. 1210)